

Kunnskapsdepartementet

**Høringsnotat – forskrift om endring i forskrift om utdanningsstøtte
oktober 2022**

Innhold

1. Innledning	3
2. Styrket utstyrsstipend for yrkesfag.....	3
3. Redusert stipendandel ved dekning av skolepenger ved utdanning.....	5
4. Økonomiske og administrative konsekvenser	7
5. Utkast til forskrift om endringer i forskrift om utdanningsstøtte.....	8

1. Innledning

Kunnskapsdepartementet sender med dette på høring forslag til endringer i forskrift av 15. april 2020 om utdanningsstøtte. Kunnskapsdepartementet foreslår i dette høringsnotatet følgende endringer:

- å styrke utstyrsstipendet for yrkesfag
- å redusere stipendandelen ved dekning av skolepenger til utdanning utenfor Norden

2. Styrket utstyrsstipend for yrkesfag

Gjeldende rett

Opplæringsloven gir elever, lærlinger og lærekandidater rett til videregående opplæring.

Utgangspunktet er at opplæringen er gratis jf. opplæringsloven § 3-1 niende ledd, første punktum. Et unntak fra gratisprinsippet følger av § 3-1 niende ledd, fjerde punktum: «*Fylkeskommunen kan pålegge elevane, lærlingane, praksisbrevkandidatane og lærekandidatane å halde seg med anna individuelt utstyr som opplæringa til vanleg gjer det nødvendig å ha.*» For å sikre elevenes mulighet til å ta utdanning, får alle elever et utstyrsstipend for å dekke disse utgiftene.

Ustyrsstipend gis til dekning av individuelt utstyr i opplæringen til elever i videregående opplæring med ungdomsrett. Ustyrsstipendet skal bidra til et rimelig samsvar mellom elevenes utgifter til utstyr og stipendet. Det er stor variasjon i hvor mye den enkelte elev bruker på utstyr, også innenfor samme programområde, og ordningen er ikke basert på at utstyrsstipendet fullt ut skal dekke alle utgifter elever har til individuelt utstyr. Stipendet gis i dag etter fire ulike satser, avhengig av utdanningsprogram og programområde. Satsene for utstyrsstipend i studieåret 2022–2023 er fra 1 118 til 4 603 kroner. Lærlinger, lærekandidater, praksisbrevkandidater og kandidater for fagbrev på jobb har ikke rett til stipendet.

Departementets vurderinger og forslag

Elevers utgifter til individuelt utstyr i videregående opplæring ble kartlagt av Rambøll i 2019 på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Formålet med kartleggingen var å oppdatere kunnskapsgrunnlaget for elevers utgifter til utstyr ved de ulike utdanningsprogrammene/programområdene. Kartleggingen viste at det var betydelige forskjeller mellom elevens kostnader til utstyr og beløpet de fikk som utstyrsstipend fra Lånekassen, særlig for de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. På bakgrunn av kartleggingen ble det opprettet en ny modell for utstyrsstipend med fire ulike satser. Den nye modellen styrket stipendet for de dyreste yrkesfagene og samsvarte bedre med utgiftene kartleggingen hadde vist at elever har til utstyr. Modellen ble innført i studieåret 2020–2021 parallelt med innføring av ny tilbudsstruktur i videregående opplæring, og det ble bevilget 25 mill. kroner i 2020-budsjettet til endringene i ordningen. Den nye ordningen sikrer bedre samsvar mellom elevenes utgifter til utstyr og stipendordningene, men innebærer fortsatt at stipendet ikke fullt ut dekker alle utgiftene elevene har.

Selv etter at stipendordningen ble endret fra studieåret 2020–2021, er elevenes utgifter til utstyr ved de yrkesfaglige programmene langt høyere enn hva stipendet dekker i dag. Når stipendet ikke tilstrekkelig dekker de reelle utgiftene til elevene, kan dette bidra til å hindre tilgang til utdanning. I tillegg kan dette bidra til at det blir vanskeligere å rekruttere til yrkesfaglige retninger.

I Hurdalsplattformen varsler regjeringen en gjennomgang av stipendordningene i videregående opplæring og å vurdere behovet for en styrking av utstyrsstipendet. I Prop. 1 S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet har regjeringen foreslått å styrke utstyrsstipendet til yrkesfaglig utdanning. Departementet foreslår derfor en ny inndeling av utstyrsstipendet etter

utdanningsprogram. I utstyrsstipendordningen er utdanningsprogrammene i dag fordelt i fire ulike satser etter antatte kostnader ved de enkelte programmene. Dette betyr at det ikke finnes egne satser som er avgrenset til yrkesfagene. Departementet ønsker å holde antallet satser i ordningen så lavt som mulig da en ordning med mange satser vil være krevende å forvalte og forstå. Samtidig er det behov for noen justeringer for å styrke yrkesfaglige utdanningsprogrammer innenfor en samlet modell, og ordningen utvides med én ny sats.

Departementet foreslår en innretning som styrker yrkesfagene ved at den laveste satsen i stipendordningen bare blir for studieforbereende program og at yrkesfagene på denne satsen flyttes til sats 2. Videre blir yrkesfagene på sats 4 flyttet til en ny sats 5 som er 25 prosent høyere enn dagens sats 4. I tillegg blir sats 2 og 3 justert med 25 prosent for alle utdanningsprogram på disse satsene. Dette innebærer en ny modell med fem satser som for studieåret 2023–2024 utgjør hhv. 1 149 kr, 2 160 kr, 3 483 kroner, 4 732 kroner og 5 915 kroner. Den nye modellen for utstyrsstipend sikrer at det meste av midlene går til elever på yrkesfaglige programmer, som alle styrkes med 25 pst. eller mer. De studieforbereende programmene på sats 1 og sats 4 holdes likt som i dag.

Departementet foreslår for studieåret 2023–2024 følgende fordeling av utdanningsprogrammer og programområder i en ny struktur av utstyrsstipendet med fem satser (rød skrift innebærer at utdanningsprogram/programområde er flyttet opp en sats):

1 149 kr	2 160 kr	3 483 kr	4 732 kr	5 915 kr
Studiespesialisering og påbygging til generell studiekompetanse	Helse- og oppvekstfag	Studiespesialisering med toppidrett	Idrettsfag	Restaurant- og matfag
Medier og kommunikasjon	Naturbruk, programområdene landbruk og studieforbereende for Vg3	Elektro og datateknologi	Musikk, dans og drama, programområde dans	Håndverk, design og produktutvikling
Musikk, dans og drama, unntatt programområde dans	Kunst, design og arkitektur	Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign, unntatt programområde frisør		Bygg- og anleggsteknikk
	Salg, service og reiseliv	Teknologi og industrifag, unntatt programområde kjemiprosess- og laboratoriefag		Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign, programområde frisør
	Informasjonsteknologi og medieproduksjon			Naturbruk, unntatt programområdene landbruk og studieforbereende for Vg3
	Teknologi- og industrifag, programområde kjemiprosess- og laboratoriefag			

Departementet gjør oppmerksom på at disse beløpene er prisjusterte for studieåret 2023–2024, jf. forslag i Prop. 1S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet.

Departementets forslag

Departementet foreslår å styrke utstyrsstipendet for yrkesfaglige utdanningsprogrammer ved å flytte yrkesfaglige programmer på sats 1 til sats 2 og yrkesfaglige programmer på sats 4 til en ny sats 5 som er 25 pst. høyere enn sats 4. Videre økes sats 2 og 3 med 25 pst. for alle utdanningsprogrammer på disse satsene. Se kapittel 5 for forslag til endringer i § 50 første ledd.

3. Redusert stipendandel ved dekning av skolepenger ved utdanning

Gjeldende rett

Dersom en student eller elev velger en utdanning utenfor Norden hvor skolepengene er over 1 000 kroner per semester, har studenten/eleven i studieåret 2022–2023 rett til lån og stipend til å dekke inntil 252 411 kroner i skolepenger, jf. forskrift om utdanningsstøtte § 88. Av de første 72 729 kroner blir en del av dette beløpet gitt som stipend, og det resterende beløpet blir gitt som lån. Stipendandelen er avhengig av hvilken type utdanning studenten tar. Studenter som tar en bachelorutdanning, utveksling som en del av en fagskoleutdanning, eller et lengre språkkurs får 50 pst. av de første 72 729 kronene gitt som stipend. Det samme får elever som tar yrkesfaglig utdanning og studenter som tar fagskoleutdanning i et fagområde som ikke finnes i Norge eller som regnes som et verneverdig tradisjonshåndverksfag i Norge. Studenter som tar master- eller ph.d.-utdanning eller utveksling som en del av en universitets- eller høyskoleutdanning, får 70 pst. av de første 72 729 kronene gitt som stipend.

De samme stipendandelene for de første 72 729 kronene i skolepenger gjelder også for studenter som velger å ta universitets- og høyskoleutdanning ved et utvalgt lærested i land utenfor Norden etter forskrift om utdanningsstøtte § 89.

Beløpet studenten/eleven får i lån og stipend, er avhengig av hvor mye skolepenger som kreves. Dersom studenten betaler mindre enn det maksimale beløpet, får studenten tilsvarende mindre lån og stipend til skolepenger.

Departementets vurderinger og forslag

Med økende kraftig prisvekst i samfunnet, krig og energikrise, krever det tydeligere prioriteringer i bruken av samfunnets ressurser, og at den enkelte blir mer prisbevisst i sine valg. I Prop. 1 S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet er stipendandelen til skolepenger ved utdanning utenfor Norden foreslått redusert til 40 pst. fra og med studieåret 2023–2024. Forslaget gjelder både for de som velger å starte en ny utdanning utenfor Norden fra studieåret 2023–2024, i tillegg til de som allerede er i gang med en utdanning utenfor Norden før studieåret 2023–2024.

Med en slik endring blir stipendandelen for skolepengestøtte lik den som gis ved omgjøring fra basislån til utdanningsstipend. Forslaget innebærer ingen endring i det samlede lån- og stipendbeløpet og påvirker dermed ikke studentenes likviditet. De som velger en utdanning i utlandet med skolepenger over 1 000 kroner, vil derimot få større gjeld.

Forslaget om reduksjon i stipend til skolepenger vil gi et insentiv til studentene til å bli mer prisbevisste om sine utdanningsvalg. I Meld. St. 7 (2020–2021) *En verden av muligheter* (mobilitetsmeldingen) er det et viktig tiltak at studenter skal bli mer bevisst ansvaret de har for valg av studiested, og i større grad ta kvalitet og kostnadsnivået ved studiestedet med i betraktningen.

Med dette forslaget vil den enkelte bli sittende med noe mer av kostnaden selv gjennom økt gjeld, og dermed ha et insentiv til å velge mindre kostbare studiesteder.

Forslaget påvirker ikke studenter som velger et lærested eller en utdanning i utlandet som ikke krever skolepenger. Det finnes i dag mange muligheter til å ta en utdanning i utlandet hvor studenter betaler lave eller ingen skolepenger. Flere europeiske utdanningsinstitusjoner krever ingen skolepenger hverken for helgradsstudenter eller utvekslingsstudenter. Dette gjelder for eksempel Tyskland som er ett av Norges prioriterte samarbeidsland innenfor høyere utdanning og forskning, og hvor det er ønskelig at flere norske studenter velger å ta utdanning. Studenter som velger utveksling gjennom avtaler mellom en norsk utdanningsinstitusjon og en utdanningsinstitusjon i utlandet, studerer også ofte i utlandet uten krav om skolepenger. Regjeringen er i tillegg opptatt av at flere skal reise på utveksling gjennom [Erasmus+](#), som er en ordning Norge bidrar vesentlig til økonomisk. Studenter som reiser på utveksling gjennom Erasmus+ betaler ikke skolepenger og får et eget Erasmus-stipend som kommer i tillegg til lån og stipend fra Lånekassen. Det er blant annet gjort et særskilt unntak slik at Erasmus-stipendet ikke påvirker retten til lån og stipend fra Lånekassen, og Erasmus-støtte tas ikke med ved for eksempel behovsprøvingen av lån og stipend, jf. [forskrift om utdanningsstøtte § 20](#) siste ledd.

Blant lærestedene i verden som krever mest skolepenger, ligger mange i engelskspråklige land slik som USA, Storbritannia og Australia. I tillegg til målet om å gjøre studentene mer bevisste om kvalitet og pris i sine utdanningsvalg, er det også et mål i mobilitetsmeldingen at flere skal velge ikke-engelskspråklige land.

Departementet vil også understreke at gjeldende regelverk om dekning av skolepenger til utdanning utenfor Norden er komplisert både for brukerne å forstå og for Lånekassen å forvalte. Dette ble også påpekt i mobilitetsmeldingen. Med kun én stipendsats for alle som velger en utdanning utenfor Norden, vil forslaget kunne være med på å forenkle regelverket.

Tilleggsstipendet til dekning av skolepenger over 142 220 kroner for studieåret 2022–2023 ved utvalgte læresteder etter forskrift om utdanningsstøtte § 89 fjerde ledd, berøres ikke av forslaget som nå sendes på høring. Dette stipendet ble endret i budsjettet for 2022, og innebærer for studieåret 2022–2023 ytterligere 76 896 kroner i stipend for studenter som velger en utdanning ved ett av de rundt 75 utvalgte lærestedene av særskilt høy kvalitet.

Departementets forslag

Departementet foreslår å endre § 88 andre ledd og § 89 andre ledd slik at søkere som betaler skolepenger ved utdanning utenfor Norden, har rett til 40 pst. stipend av de første 72 729 kronene, uavhengig av hvilken utdanning som tas utenfor Norden.

Forslaget innebærer en reduksjon i stipendandel for alle som får lån og stipend til skolepenger utenfor Norden fra studieåret 2023–2024, både de som begynner på en ny utdanning og de som er i gang med en slik utdanning. For bachelor-, fagskole- og yrkesfaglig utdanning og lengre språkkurs reduseres stipendandelen fra 50 pst. til 40 pst. For master- og ph.d.-utdanning samt utveksling som en del av en universitets- eller høyskoleutdanning, reduseres stipendandelen fra 70 pst. til 40 pst. Forslaget innebærer en tilsvarende reduksjon i stipendandel til 40 pst. av de første 72 729 kronene for studenter som får lån og stipend til utdanning utenfor Norden ved utvalgte læresteder. Forslaget innebærer ingen endring i det samlede utbetalte lån- og stipendbeløpet og påvirker dermed ikke studentenes likviditet.

Departementet gjør oppmerksom på at de ovennevnte beløpene vil prisjusteres for studieåret 2023–2024 i forbindelse med forskriftens fastsettelse, jf. forslag i Prop. 1S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet.

Se kapittel 5 for forslag til endringer.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene i kapittel 2 og 3 innebærer å regelverksfeste forslag som er omtalt i Prop. 1 S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet, og krever derfor bevilgningsvedtak i Stortinget. Forslaget i kapittel 2 innebærer at elever ved enkelte utdanningsprogrammer vil få utbetalt et større beløp i utstyrsstipend. I forslag til Prop. 1 S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet foreslår regjeringen 50,1 mill. kroner til denne satsingen i 2023 med en helårseffekt i 2024 på 51 mill. kroner.

Forslaget i kapittel 3 innebærer en reduksjon i stipendandel for alle som får lån og stipend til skolepenger utenfor Norden fra studieåret 2023–2024. Anslaget er basert på tidligere atferd og er derfor usikkert ettersom det vil kunne påvirkes av atferdsendringer som følge av at det blir mindre økonomisk gunstig å studere i utlandet. Endringen er anslått å gi en innsparing på 119,4 mill. kroner i 2023 med en helårseffekt i 2024 på rundt 130 mill. kroner.

5. Utkast til forskrift om endringer i forskrift om utdanningsstøtte

Forskrift om endring i forskrift om utdanningsstøtte

Fastsatt av Kunnskapsdepartementet dd.mm.2023 med hjemmel i lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteloven) §§ 4, 5, 6 og 7

I

I forskrift 15. april 2020 nr. 798 om utdanningsstøtte gjøres følgende endringer:

§ 50 første ledd skal lyde:

1 149 kr	2 160 kr	3 483 kr	4 732 kr	5 915 kr
Studiespesialisering og påbygging til generell studiekompetanse	Helse- og oppvekstfag	Studiespesialisering med toppidrett	Idrettsfag	Restaurant- og matfag
Medier og kommunikasjon	Naturbruk, programområdene landbruk og studieforberedende for Vg3	Elektro og datateknologi	Musikk, dans og drama, programområde dans	Håndverk, design og produktutvikling
Musikk, dans og drama, unntatt programområde dans	Kunst, design og arkitektur	Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign, unntatt programområde frisør		Bygg- og anleggsteknikk
	Salg, service og reiseliv	Teknologi og industrifag, unntatt programområde kjemiprosess- og laboratoriefag		Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign, programområde frisør
	Informasjonsteknologi og medieproduksjon			Naturbruk, unntatt programområdene landbruk og studieforberedende for Vg3
	Teknologi- og industrifag, programområde kjemiprosess- og laboratoriefag			

§ 88 andre ledd skal lyde:

Av de første XX XXX kr blir 40 prosent av beløpet gitt som stipend, og den resterende delen av beløpet blir gitt som lån.

§ 89 andre ledd skal lyde:

Av de første XX XXX kr blir 40 prosent av beløpet gitt som stipend, og den resterende delen av beløpet blir gitt som lån.

II

Endringene trer i kraft innen 15. april 2023, med virkning fra 16. august 2023.